

ուած ընթերցում կը ներկայացնէ» . եւ իր տուած նոր ընթերցումին իբր հնարաւոր փաստ՝ առաջ կը բերէ երկու ընթերցումներու համեմատութիւնը գլխաւոր տառերով, ցոյց տալու համար թէ աղաւաղումը առաջ եկած պիտի ըլլայ երկաթագրի նմանութենէն(9) .

ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՍԱՐ ՄԵԾԱՐԵԱԼ ՊԱՅՄԱՆԱԻՐ

ԵՒ ՅԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆՍ ԽՆԴՐԵԱԼ ՊԱՏՈՒՈՐԱՅ

Գեղեցիկ հնարամտութիւն: Բայց երբ չունինք որ եւ է գրական հիմն առաջարկուած ընթերցումը արդարացնող, ինչպէս ընդունին նման յեղաշրջում. ու եթէ ընդունինք՝ յեղաշրջումի նոյն կանոնով՝ կրնանք մենք տարակուսիլ թէ ամբողջ Կորինի բնագիրը, մանաւանդ թէ երկաթագրի շրջանի բովանդակ մեր մատենագրութիւնը յեղաշրջուած ըլլայ բոլորովին տարբեր բնագիրներու:

Բայց մենք հնարամտութիւնը եւ հնարագիտութիւնը մէկտեղելով՝ պիտի ուզենք այսքան բանասէրներու խնդրի առարկայ մութ նախադասութիւնը լուսաբանել, մնալով ձեռագրին տուած ընթերցումին վրայ, որ միակ ուղիղը կը թուի ըլլալ:

Ըսինք՝ մնալով ձեռագրին տուած ընթերցումին վրայ, եւ ոչ թէ հրատարակչներու տարածին: Վասնզի, ինչպէս պիտի ջանանք փաստել, Կորինի բնագիրը հոս ոչ մէկ աղաւաղում ունի. այլ մթութիւնը առաջ եկած է հրատարակչներու կողմէն՝ անճիշտ վերադրով «պայմանաւոր» բառերը իրարմէ դատած ըլլալուն համար, այնպէս որ՝ միացնելով այդ երկու բառերը, պիտի ունենանք հետեւեալ ընթերցումը. «Եւ հայրենակաւոր մեծաբեալ պայմանաւոր առ ի մէջը՝ հաճեցի»:

Անշուշտ այս ճշտումը կարօտ է լուսա-

բանութեան աւ բացատրութեան, որպէսզի համոզուած առաջ բերէ՝ թէ ինչպէս այսքան դիւրին ճշտում մը վերադառնալէ հետեւ հրատարակչներու աչքէն:

«ՊԱՅՄԱՆԱԻՐ» բառը պայման բառին անհնար բառն է, նման ուխտաւոր, դաշնաւոր, աւետաւոր, պատգամաւոր բառերուն: Եւ իր սովորական առումով՝ կը նշանակէ, ինչպէս Հայկազեան Բազմալեզու ալ կը գտնէ, «որ ունի գայման» պայման ունեցող: Սակայն այս նշանակութիւնը ոչ մէկ լոյս կրնայ բերել մեր խնդրի առարկայ մութ նախադասութեան: Բայց երբ դայն համեմատենք աւետաւոր, պատգամաւոր բառերուն, որոնք նոյն Հայկազեան Բազմալեզուն համաձայն կը նշանակեն աւետաւոր, պատգամաւոր, պայմանաւոր բառն ալ պիտի նշանակէ ՊԱՅՄԱՆԱՅՈՒ:

Իսկ պայման բառը ունի այլապէս իմաստներ: Ըստ Հայկազեան Բազմալեզուի՝ կը նշանակէ «ուխտ, դաշն, սակ, խոստում, կարգ, օրէնք, կանոն», որոնց վերայ կրնանք աւելցնել նաեւ հրաման նշանակութիւնն ալ, գործածուած հոն ուր հրաման բառին քով կրկնուած է իբր հոմանիշ, ինչպէս Աղաթ. ի մէջ «Հաճել զհրամանացն պայման»(10) գ. Մակ. գ. 4. «Արտաքոյ բնակութեան ի տալ պայման հրամանին տարապարտուց մեղանել»(11): Ասկէ կրնանք քաղել որ պայմանաւոր կը նշանակէ պայմանաւոր, որ է՝ հրամանատու կամ կարգ, օրէնք, կանոն տուող: Այս առումով գործածուած կը

(9) Ակինեան, անդ, էջ 69, ծանօթ. 4:

(10) Աղաթանգեղոս, Պատմութիւն Հայոց, հրատ. Տէր Մկրտչեան եւ Ս. Կանայեանց, Տփլիս, 1909, էջ 454: (Վենետիկ, 1862, էջ 644, կամ 1930, էջ 637):

(11) Աստուածաշունչի, 1805ի Զօհրապեան հրատարակութիւնը ունի «ի տար պայման հրամանի», բայց ստորեւ կ'ըսէ «ի լուս ի տալ պայման հրամանի համաձայն բազմաց ի բնարանին» մենք այս ձեւը մէջ բերինք:

գտնենք անգամ մ'ալ Աղաթանգեղոսի մէջ, Կորինեան դպրոցի հեղինակի մօտ. «Ուր (ի Նիկիոյ ժողովին) ամենայն տիեզերաց կարգեցաւ ընդունելութեան աւանդութեան հաւատք եւ կարգ լուսաւորութեան, կանոնք պայմանաւոր»(12), որ է օրէնք տուող կանոններ:

Հիմա դնելով վերի նախադասութեան մէջ պայմանաւոր բառին փոխարէն պայմանաւոր կամ հրամանատու առումը եւ փոխելով շարադրութեան կարգն ալ իր բնական ձեւին՝ կ'ունենանք. «Եւ հայրենակաւոր պայմանաւոր (= պայմանաւոր, հրամանատու) մեծաբեալ առ ի մէջը հաճեցի »:

Թէ նախադասութեան կարգն ալ բնականէն դուրս է հոս՝ զարմանալի է, եթէ նկատենք որ Կորինի համար այսպիսի ետեւադասութիւններ սովորական են. օրինակներ ունինք հետեւեալ պարագաներու մէջ.

«Զորս եւ մեր համօրէն աղաչեալ երկախառնել»(13), փոխանակ ըսելու «Զորս համօրէն եւ մեր աղաչեալ...»: Կամ՝

«Ըստ աշակերտաց հաւատոցն Քրիստոսի»(14), փոխանակ «Ըստ հաւատոցն աշակերտաց Քրիստոսի»:

Ուստի զարմանալի է որ գրէր «Եւ հայրենակաւոր մեծաբեալ պայմանաւոր առ ի մէջը հաճեցի», փոխանակ գրելու՝ առ ի մէջը հաճեցի», փոխանակ գրելու՝ «Եւ հայրենակաւոր պայմանաւոր՝ մեծաբեալ առ ի մէջը՝ հաճեցի», որով սրբալի կարելիութիւնն ալ խուսափուած պիտի ըլլար:

Պայմանաւոր բառին քով կայ նաեւ բարդ ածական մը հայրենակաւոր, որ Արեղեանի համաձայն՝ նախադասութեան Արեղեանի համաձայն է, եւ զոր խորթութեան բուն պատճառն է, եւ զոր ինք կը թարգմանէ մեկնելով՝ հոր վարքը կատարել կամ գրել: Այս մեկնութիւնը յաջող է՝ երբեք. դուրս Գնդեղեանի մեկնութիւնը աւելի ընդունելի ըլլար՝ եթէ առաջ չգար անընդունելի իմաստ մը: Յընարեւան՝ հայրենակաւորը կը մեկնէ

հայրենակաւորապէս, այսինքն՝ հօր հրամանը կատարող. որմէ պիտի հետեւէր թէ Կորինի հրաման տուողը Մաշթոցի վարքը գրելու՝ հօր (Մաշթոցի) մէկ հրամանը կատարած կ'ըլլար, ինչպէս որ գրեալ է մտածել աւելի ուղիղ մեկնել՝ հայրենակաւոր բառը՝ հասկնալով «որ կատարէ գիւրբեցի», որ է բռնել՝ հօր տեղը բռնող կամ հօր պաշտօնը կատարող. ինչպէս արդիւնակաւոր, գործածուած նոյն ինքն Կորինի, կը նշանակէ կատարիչ արդեանց: Հետեւաբար «հայրենակաւոր պայմանաւոր»ը կրնանք թարգմանել «հօր տեղը բռնող հրամանատուն»: Ասով կ'ակնարկէ Յովսէփին, որ ժամանակի կաթողիկոսական փոխանորդն էր եւ յաջորդը Մեսրոպի:

ՀԱՃԵՍՑԻ կրաւորական բայի ձեւն ալ սովորական է. վասնզի հաճիմ սովորաբար է՝ զորք իմաստով կը գործածուի՝ իբր հաւնիլ, ախորժիլ եւն.: Իսկ հաճեմ, որ սովորաբար ներգործական ձեւի մէջ գործածուած է, հաւնոյն, հաւնեցնել իմաստով, ինչպէս «հաճեալ հրամանացն»(15) կամ «հաճիլ զհրամանաց պայման»(16). բայց հոս իր երեք նախադասութիւններն ալ կրաւորական բայով արտայայտելու ճիշդն հաճեցի կրաւորական ձեւն ալ գործածած է իբր՝ «պիտի հնազանդուի», եթէ կարելի է այսպէս ըսել:

Արդ, կատարուած ճշտումը եւ տրուած

(12) Աղաթ. Անդ, էջ 465:

(13) Կորին, Անդ, էջ 2:

(14) Կորին, Անդ, էջ 7: Կորինի շարադրութեան այս ձեւը այնքան խորթն է անսովոր է որ Աղաթանգեղոսի խմբագրի, կամ օրինակողը, վերի խօսքը ջանացած է հարթել սապէս. «Ըստ աշակերտական հաւատոց ի Քրիստոս», Աղաթ. Անդ, էջ 453:

(15) Կորին, Անդ, էջ 7:

(16) Աղաթանգեղոս, Անդ, էջ 454:

